

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานบริการพยาบาลห้องผ่าตัด เป็นการปฏิบัติกิจกรรมของพยาบาลวิชาชีพเฉพาะทาง ที่ต้องอาศัยสมรรถนะที่แสดงถึงความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ทางการพยาบาลที่มีความชำนาญเพียงพอต่อการตัดสินใจและการปฏิบัติงานในห้องผ่าตัด เป็นงานการพยาบาลที่ปฏิบัติในช่วงวิกฤติของชีวิตมนุษย์จะเกิดความบกพร่องในการปฏิบัติงานไม่ได้ ต้องให้การดูแลผู้ป่วยอย่างครอบคลุม ทั้งด้านร่างกายและจิตใจอย่างต่อเนื่อง ทั้งระยะก่อนผ่าตัด ระหว่างผ่าตัด และหลังผ่าตัด ต้องใช้พยาบาลห้องผ่าตัดพร้อมความรู้ ความสามารถด้านการพยาบาลที่ดี ความรู้ความสามารถด้านเทคนิคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผ่าตัด ได้แก่ การทำให้ปราศจากเชื้อ การจัดเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ และอุปกรณ์ในการผ่าตัด ต้องมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับแพทย์ และบุคลากรในทีมสุขภาพอื่นๆ เพื่อให้การผ่าตัดดำเนินไปได้ด้วยดี ผู้ป่วยได้รับการรักษาพยาบาลอย่างถูกต้อง ปลอดภัย และไม่มีภาวะแทรกซ้อน

ในสถานการณ์ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการผ่าตัด พยาบาลผ่าตัดต้องเรียนรู้ ให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ในขณะที่ต้องมุ่งมั่นใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการดูแลผู้ป่วย ให้ได้รับความปลอดภัย ไม่มีภาวะแทรกซ้อน ตลอดระยะเวลาที่อยู่ในห้องผ่าตัด รวมทั้งการรักษาสิทธิผู้ป่วย พยาบาลต้องมีความสามารถในการปฏิบัติงานขั้นวิชาชีพ (Nelson, 1999) ซึ่งการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นพยาบาลลงเครื่องมือผ่าตัด พยาบาลช่วยเหลือรอบนอก พยาบาลห้องพักรฟื้น ควรมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน ช่วยให้การผ่าตัดราบรื่น ลดระยะเวลาในการผ่าตัด ลดค่าใช้จ่าย และลดระยะเวลาของการได้รับยาสลบ และการให้ความรู้ คำแนะนำแก่ผู้ป่วยและครอบครัว การประสานงานและให้ความร่วมมือกับบุคลากรในทีมสุขภาพอื่นๆ ช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง (สุภาพ อารีเอื้อ, 2541: 204) อีกทั้งมีการนำแนวคิดการรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (Hospital Accreditation) มาใช้ในโรงพยาบาล มีความมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพโดยเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากพยาบาลและทีมสุขภาพอื่นๆ

เนื่องจากบุคลากรพยาบาลผ่าตัดเป็นบุคลากรกลุ่มใหญ่ที่สุดในทีมสุขภาพที่ดูแลผู้ป่วยผ่าตัด พยาบาลผ่าตัดจึงพบอุปสรรคต่างๆ ในการปฏิบัติงาน ดังที่ จิตรา เกิดเพชร (2541) ได้ศึกษาการประเมินคุณภาพพยาบาลผ่าตัดและวิเคราะห์ปัญหาการปฏิบัติงาน พบว่า ปัญหาและอุปสรรค

ในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการพยาบาลผ่าตัดจากผู้ปฏิบัติพยาบาล คือพยาบาลผ่าตัดมีข้อจำกัดในด้านความรู้ เจตคติ และวิจรรณญาณของพยาบาลต่อการปฏิบัติ ส่วนปัญหาจากระบบงาน ได้แก่ ภาระงาน ลักษณะงาน ลักษณะการนิเทศงาน แบบบันทึก อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยในการปฏิบัติงาน การใช้สถานที่ และปัญหาจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สภาวะของผู้ป่วย และความต้องการของแพทย์ผู้ร่วมงาน

การพยาบาลผ่าตัด มีลักษณะเป็นพลวัตรและมีจุดศูนย์กลาง คือการดูแลผู้ป่วย และสภาพแวดล้อม รวมถึงการประสานความร่วมมือระหว่างผู้ป่วยและญาติ (Grundemann and Fernsesner, 1995) พยาบาลผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความสามารถด้านการติดต่อสื่อสารกับผู้ป่วยและญาติ พร้อมทั้งสามารถประยุกต์ศาสตร์ทางการพยาบาล กับการดูแลสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ความคาดหวังในบริการพยาบาลจากผู้ป่วยและทีมสุขภาพ โดยเฉพาะการพยาบาลผ่าตัดในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งเป็นศูนย์รวมของวิทยาการและความก้าวหน้า มีการรักษาพยาบาลที่มีความหลากหลายซับซ้อน เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน ฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาในทีมสุขภาพ อาทิ นักศึกษาแพทย์ นักศึกษาพยาบาล ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลห้องผ่าตัด จึงควรได้รับความสนใจ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติงานและความต้องการของผู้ป่วย

Schermerhorn, Huntand, and Osbon (1991) กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ คุณลักษณะเฉพาะของบุคคล คือต้องมี ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานเหมาะสมกับงาน จึงจะเกิดความสามารถในการปฏิบัติงานที่ดีได้ ความพยายาม ความตั้งใจและเต็มใจของบุคลากร ต่อการปฏิบัติงาน ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน จึงทำให้มีความพยายามทำงานให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ การสนับสนุนจากองค์กร ที่เป็นค่าตอบแทน วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานที่ยุติธรรม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีส่วนสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วย

เพ็ญจันทร์ แสนประสาน และคณะ (2548) กล่าวโดยสรุปไว้ว่า พฤติกรรมการแสดงออกถึงความสามารถเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ตลอดจนบุคลิกลักษณะของบุคคล หมายถึงสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อให้การดูแลผู้ใช้บริการ ซึ่งสมรรถนะสำหรับการพยาบาลผ่าตัดหรือความสามารถ ทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการทำงานได้อย่างสมบูรณ์ ตามกรอบของกระบวนการพยาบาลที่กำหนดโดย AORN (Association of Operating Room Nurse, 2004) ประกอบด้วย 6 ด้านคือ 1) ด้านการประเมิน 2) ด้านการตั้งข้อวินิจฉัยทางการแพทย์ 3) ด้านการกำหนดเป้าหมาย 4) ด้านการวางแผนการพยาบาล 5) ด้านการนำไปสู่การปฏิบัติ และ 6) ด้านการประเมินผล ดังที่ศิริพร พุทธิรงค์ (2546) ได้กล่าวถึงการปฏิบัติพยาบาลของพยาบาลห้องผ่าตัด

ว่า ต้องมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณตามบทบาทของตน ภายใต้อาตราฐานของวิชาชีพ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความพึงพอใจของผู้ป่วย

การที่พยาบาลห้องผ่าตัด จะมีความสามารถดังกล่าวได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ดังที่ Ivancevich and Matteson (1999) ได้เสนอแนวคิดที่แสดงถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสามารถของพยาบาลวิชาชีพ เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ ภาวะอารมณ์ ความรู้สึก ความสามารถในการเรียนรู้ ประสบการณ์ แรงจูงใจ ส่วนปัจจัยด้านองค์การ หรือสิ่งแวดล้อม ได้แก่ นโยบายการบริหารองค์การ คุณลักษณะของงาน บรรยากาศขององค์การ ล้วนมีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงาน ส่วนพวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2534) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ คือ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และการเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พฤติกรรมต่างๆ ของผู้ร่วมงาน ผู้บริหาร ซึ่งเป็นโครงสร้างหรือกระบวนการภายในองค์การ

พยาบาลห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ เป็นส่วนหนึ่งของทีมการรักษาพยาบาลทางห้องผ่าตัด ที่มีความสำคัญมาก (เรณู อาจสาดี, 2540) ต้องรับผิดชอบในการดูแลความปลอดภัยให้กับผู้ป่วย ให้การพยาบาลอย่างครอบคลุมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตั้งแต่ระยะก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัด และภายหลังได้รับการผ่าตัดในห้องผ่าตัด ตลอดไปถึงการจัดเตรียมเครื่องมือ ห้องผ่าตัด และสิ่งแวดล้อมของห้องผ่าตัด เพื่อให้ทีมผ่าตัดสามารถทำงานได้รับผลดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะต่างๆ ทั้งการจัดเตรียมเครื่องมือ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพยาบาลห้องผ่าตัด ต้องมีความแคล่วคล่องว่องไว รอบรู้ในเรื่องต่างๆ มีความสามารถในการสื่อความหมาย มีอารมณ์ที่มั่นคง อดทนสามารถปรับตัวในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ตึงเครียด ซ้ำซ้อน มีความรับผิดชอบสูงต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (อรอนงค์ พุมอาภรณ์, 2539) และเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ เพื่อสามารถประเมินสถานการณ์ตัดสินใจและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ให้บริการพยาบาลแก่ผู้ป่วยได้อย่างถูกต้องครบถ้วน เป็นการปฏิบัติงานที่หลากหลาย ยุ่งยาก ซับซ้อน และ Hackman and Oldham (1998) ได้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลสามารถรับรู้ถึงคุณลักษณะของงาน (Job characteristics) ซึ่งประกอบด้วย ความหลากหลายของงาน ความมีเอกลักษณ์ของงาน ความสำคัญของงาน ความมีอิสระในการทำงาน และผลป้อนกลับของงาน จะทำให้รู้สึกรับผิดชอบในงานที่ปฏิบัติ การที่พยาบาลสามารถรับรู้คุณลักษณะของงานที่ตนเองปฏิบัติ จะช่วยให้ลดการขาดงาน และการลาออกจากงาน อันจะนำไปสู่ผลลัพธ์การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของแจ่มจันทร์ คล้ายวงษ์ (2540) และวันทนา สิริพิทักษ์วัฒนา (2542) ที่พบว่า คุณลักษณะงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการ

นอกจากนี้พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ยังมีภาวะเครียดต่องานและความรับผิดชอบสูง เพราะเมื่อมีระบบการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลเข้ามา เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้ใช้บริการ จึงต้องมีการปรับปรุงคุณภาพการบริการผ่าตัดให้มีคุณภาพมาตรฐานที่ดียิ่งขึ้น ดังที่กันยา ออประเสริฐ (2452) ได้กล่าวไว้ว่า การปรับปรุงคุณภาพการบริการต้องมุ่งเน้นการให้บริการแบบองค์รวม อันได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ อีกทั้งต้องหากกลยุทธ์ส่งเสริมให้ผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจในทุกๆ ด้าน เกิดความเชื่อมั่นในบริการพยาบาลที่มีคุณภาพ พยาบาลเป็นบุคลากรสำคัญที่ต้องอยู่ในทีมสุขภาพ นอกเหนือจากการให้บริการพยาบาลทางห้องผ่าตัดแล้ว ยังมีงานพัฒนาคุณภาพที่เป็นภาระงานที่เพิ่มเข้ามา ต้องมีการประชุม อบรมอยู่เนืองๆ มีผลกระทบต่องานประจำ ด้านการขาดแคลนบุคลากร คือเมื่อพยาบาลส่วนหนึ่งไปประชุม อบรม พยาบาลที่เหลืออยู่ในหน่วยงานก็ต้องรับภาระแทน การสนองความต้องการด้านจิตใจของผู้ป่วยและญาติอาจเกิด ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมงาน แพทย์ ผู้บริหาร ผู้ป่วยและญาติ และ Fuller (1986: 6) กล่าวว่า การที่ลักษณะการปฏิบัติงานในห้องผ่าตัดที่แตกต่างจากงานในหอผู้ป่วยอื่น มีโอกาสที่พยาบาลห้องผ่าตัดจะเกิดความเครียดได้ง่ายมีผลถึงผู้ปฏิบัติงานอื่นด้วย โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเครียดนั้นอาจเกิดจากการผูกผ้าปิดปากและจุ่มกรวมทั้งการสวมหมวกไว้ตลอดทั้งวัน การทำงานที่เกินเวลาที่กำหนด มีเวลาในการรับประทานอาหารในเวลาสั้นๆ ระยะเวลาในการผ่าตัดที่ต้องใช้เวลานานทำให้ต้องยืนติดต่อกันหลายชั่วโมง มีผลกระทบต่อการขับถ่าย เช่นการกลั้นปัสสาวะ เป็นต้น อีกทั้งต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่น ผู้ป่วยเกิดภาวะวิกฤติขณะดมยาสลบ หรือขณะทำผ่าตัด การเปลี่ยนแปลงขั้นตอนการผ่าตัดโดยไม่แจ้งล่วงหน้า การทำงานที่ต้องอยู่เวรนอกเวลาราชการหรือเรียกขึ้นปฏิบัติงาน 24 ชั่วโมง (On Call) ที่ทำให้แบบแผนการนอนหลับพักผ่อนเปลี่ยนแปลงไป การใช้เครื่องมือต่างๆ จะต้องรักษาความสะอาด จะต้องดูแลด้วยตนเอง ต้องระมัดระวังในด้านการติดเชื้อ สิ่งแวดล้อมในห้องผ่าตัด ได้แก่ อุณหภูมิห้องที่ร้อนและเย็นจัด สารเคมี และอุปกรณ์ที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย เช่น เครื่องจีไฟฟ้า ของมีคมต่างๆ การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยที่ไม่รู้สึกตัว ต้องอาศัยการยกย้ายที่แม้จะมีแผ่นช่วยเคลื่อนย้าย (Pad slid) มาช่วยก็อาจมีโอกาทำให้เกิดอาการปวดหลังได้

สำหรับหลักจริยธรรมในการปฏิบัติงานทางห้องผ่าตัดและการพิทักษ์สิทธินั้น นาดยา ตั้งอยู่ดีสกุล (2546) ได้กล่าวไว้ว่า พยาบาลห้องผ่าตัดมีหน้าที่พิทักษ์สิทธิให้แก่ผู้ป่วย โดยจะต้องให้สิทธิกับผู้ป่วยตามความต้องการ แต่บางครั้งอาจเกิดความขัดแย้งได้ นั่นคือผู้ป่วยควรได้รับการปฏิบัติจากพยาบาลที่ขึ้นกับหลักจริยธรรมและค่านิยมของผู้ป่วย และปัญหาการตัดสินใจด้านจริยธรรม (พัชรินทร์ สุตันตปฤดา 2535) ล้วนก่อให้เกิดความเครียดทางอารมณ์ค่อนข้างมาก และทิสนา แชมณี (2541: 52-55) กล่าวว่าในการปฏิบัติพยาบาลที่เป็นเลิศทุกยุคทุกสมัย จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรพยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดกฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็น

บรรทัดฐานของวิชาชีพการพยาบาล เป็นมาตรฐานในการประเมินว่าการกระทำสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด รวมถึงใช้เป็นหลักหลักการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน และให้บริการอย่างถูกต้องแก่ผู้มารับบริการ (สภาการพยาบาล, 2540: 18-20, ฟาริดา อิบราฮิม, 2541: 270) อีกทั้งการประเมินผลบริการพยาบาลของสังคมก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมเป็นสำคัญ และจริยธรรมยังเป็นส่วนหนึ่งของหลักประกันคุณภาพการพยาบาลด้วยเช่นกัน ดังคำกล่าวของทิพาพันธ์ ศศิธรเวชกุล (2541) และ ลอช หุตางกูร (2538) ที่ว่า การรับรู้หลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการปฏิบัติการพยาบาล เพราะช่วยให้มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับจากผู้มารับบริการและสังคมต่อวิชาชีพการพยาบาลในทางที่ดี

พยาบาลต้องมีอารมณ์ที่มั่นคง มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ในระดับดี จึงจะสามารถควบคุมจิตใจและอารมณ์ได้ดี สอดคล้องกับที่ Schwirian (1978) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยภาวะวิกฤติของพยาบาลวิชาชีพว่า ต้องกระทำด้วยความสงบและมั่นใจ รับรู้และตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของผู้ป่วยและครอบครัว ด้วยความเข้าใจ มีความเมตตากรุณาที่จะช่วยเหลือ ดูแล ประคับประคองให้ผู้ป่วยผ่านพ้นภาวะวิกฤติไปได้อย่างปลอดภัย และ Schwirian (1978) ยังกล่าวอีกว่า ความสามารถของพยาบาลวิชาชีพที่จะส่งผลให้พยาบาลทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องแสดงออกซึ่งความรู้ เกี่ยวกับขอบเขตตามกฎหมายของการประกอบวิชาชีพพยาบาล และจริยธรรมทางการพยาบาล รวมทั้งยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ และนำการวิพากษ์วิจารณ์มาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ในการทำงาน

West (1992 cited in McGarvey et al, 2000) ได้ทำการศึกษาการใช้กระบวนการในการพยาบาลผ่าตัดในโรงพยาบาล พบว่า การจะมีความรู้ด้านเทคนิค มีความเชี่ยวชาญในการใช้เครื่องมือพิเศษต่างๆ ต้องมาจากการศึกษาและการฝึกหัด อีกทั้งพบว่าเป็นความรับผิดชอบของพยาบาลห้องผ่าตัดที่จะดูแลผู้ป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมของผู้ป่วย ขณะเดียวกันก็ต้องดำรงเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งตน รวมทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพไว้ โดยเฉพาะการให้บริการของพยาบาลผ่าตัด ในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ต้องปฏิบัติงานท่ามกลางผู้เจ็บป่วย ที่ต้องการการรักษาพยาบาลที่ยุ่ยากซับซ้อน เป็นการทำงานที่มีกิจกรรมหลากหลาย มีการทำงานร่วมกับสหสาขาวิชาชีพ ใช้ทฤษฎีการพยาบาลเป็นพื้นฐานของรูปแบบการพยาบาล ต้องปฏิบัติงานประจำควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพบริการผู้ป่วยผ่าตัด ที่มีจุดเน้น คือการเชื่อมโยงระหว่างการให้บริการและความต้องการของผู้มารับบริการแต่ละบุคคลเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามมาตรฐานการบริการพยาบาลที่กำหนด (กันยา ออประเสริฐ, 2543) ซึ่งปัจจัยหนึ่งของการพยาบาลที่มีคุณภาพมาจากบุคลากรพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการปฏิบัติงานมีคุณธรรมในการดูแล มีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นเครื่องชี้นำ พยาบาลในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ จึงมีภาระรับผิดชอบสูงต่อภาวะสุขภาพของผู้รับบริการและสังคม (Cheek, Gillham, & Mills, 1998) ต้องให้การพยาบาลผู้ป่วยที่ต้องดูแลซับซ้อน ต้องเกี่ยวข้องกับจัดการเรียนการ

สอน การศึกษาวิจัย ทั้งด้านการพยาบาล การแพทย์ และด้านสุขภาพอื่นๆ (รัชนี ศุภจินทรรัตน์ และ สมจินต์ เพชรพันธ์ศรี, 2542) การปฏิบัติพยาบาลต้องประสานงานกับบุคลากรหลายฝ่าย ซึ่งใน ลักษณะของพยาบาลห้องผ่าตัดก็คือต้องประสานงานกับศัลยแพทย์ วิสัญญีแพทย์ ที่ต้องอาศัย ความสามารถเรื่องทักษะพิเศษเฉพาะกับการผ่าตัดแต่ละราย และรวมถึงการดูแลภายหลังการ ผ่าตัดด้วย (Barratt and Schultz, 1977)

จริยธรรม คือหลักความประพฤติที่ควรปฏิบัติ (สิวลี ศิริไล, 2548) โดยทั่วไปจริยธรรมของ บุคคลได้มาจากศีลธรรมในศาสนา กล่าวได้ว่า ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เป็นข้อปฏิบัติที่วิญญู ชนทั้งหลายควรประพฤติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เป็นการรู้จักใช้เหตุและผล ด้วยความเป็น ธรรม มีความเมตตา กรุณา ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ไม่กล่าวร้ายและทับถมผู้อื่น ให้ความช่วยเหลือและ ทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่ลืมนตน มีความเสมอต้นเสมอปลาย ความมีคุณธรรม จริยธรรม (สิวลี ศิริไล, 2548) จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญที่จะทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข เป็นเรื่อง สำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์ต้องมีจริยธรรม เพราะทุกคนต่างแสวงหา แนวทางความประพฤติที่จะนำตนไปสู่เป้าหมายของชีวิตที่พึงปรารถนา คือ ความสุข ถ้าทุกคนมี หลักหรือแนวทางความประพฤติที่เหมาะสม ชีวิตของแต่ละบุคคลก็จะมีมีความสุข และในฐานะที่แต่ละ บุคคลเป็นสมาชิกของสังคม สังคมก็จะปกติสุขด้วย

การมีจริยธรรมของแต่ละบุคคลจึงมีผลต่อความสงบสุข ต่อการปฏิบัติงานของบุคคลใน สังคม เป็นเรื่องสำคัญดังที่ ลอฮ หุตางกูร (2538) ได้ให้ข้อคิดเห็นถึงการพัฒนาจริยธรรมของผู้ ประกอบวิชาชีพการพยาบาลว่าเป็นหน้าที่ของพยาบาลทุกคน เป็นความสำคัญเหนือการพัฒนาใน คุณสมบัติอื่นใด อาจทำได้โดยการศึกษาเรียนรู้ การวิเคราะห์ตนเอง และการฝึกฝนตนเอง และ ฟาริดา อิบราฮิม (2541) กล่าวถึง หลักจริยธรรมพื้นฐานของวิชาชีพการพยาบาลคือการรับรู้ บทบาทหน้าที่ของทีมีสุขภาพในความรับผิดชอบตามภาวะสุขภาพของผู้รับบริการ ต่อตนเอง ผู้ร่วม วิชาชีพและสังคม พร้อมทั้งการธำรงรักษาและพัฒนาให้บุคลากรขององค์การให้มีหลักเกณฑ์เชิง คุณธรรมในการปฏิบัติงาน มีความสามารถในการปฏิบัติงานดี มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ เหมาะสมและเสริมสร้างหลักประกันการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับการศึกษา ของ พรทิพย์ บุญพวง (2527) ที่ศึกษาการประเมินจริยธรรมของพยาบาล ซึ่งปฏิบัติงานใน สถาบันการศึกษาและแผนกบริการพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้ทำการสร้างแบบประเมิน ระดับจริยธรรมตามแนวทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้น จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ของ Kohlberg (1985) พบว่าคุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของพยาบาลที่สำคัญมี 9 องค์ประกอบ คือ ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความ สุขภาพอ่อนโยน ความเคารพในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ความอดทน ความรู้จักสามัคคี และความ เสียสละ

พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด มีโอกาสเผชิญปัญหาจริยธรรมได้ตลอดเวลา เพราะการปฏิบัติงานในห้องผ่าตัด เป็นงานที่ปฏิบัติในช่วงวิกฤตของชีวิตมนุษย์ พยาบาลต้องปฏิบัติงานให้ครบถ้วน ไม่มีข้อบกพร่อง ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ทักษะและความชำนาญ รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยได้อย่างคล่องตัว (Goetsch and Davis, 1994: 81) อีกทั้งต้องปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยจิตสำนึกในคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเพียงพอ เพื่อให้ผู้ป่วยมีสุขภาพดี มีความพึงพอใจ เกิดผลดีต่อชื่อเสียงของวิชาชีพและโรงพยาบาล จากที่กล่าวมา แนวคิดความฉลาดทางจริยธรรมของ พรทิพย์ บุญพวง (2527) เป็นแนวคิดที่เอื้อให้การปฏิบัติบริการพยาบาลผ่าตัด ให้บรรลุเป้าหมายขององค์การที่เป็นผลมาจากความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพที่ดี อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ความมีวินัย รวมทั้งกฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพ สอดคล้องกับความคิดที่ว่าพยาบาลเป็นวิชาชีพที่รับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์ หลักปฏิบัติทางจริยธรรมของพยาบาลต้องตั้งอยู่บนกฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพ (สิวลี ศิริไล, 2548) ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดความฉลาดทางจริยธรรมของพรทิพย์ บุญพวง (2527) ตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg (1985) ในการศึกษาความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของพยาบาลห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ

การปฏิบัติการพยาบาลในห้องผ่าตัด เป็นการดูแลที่ซับซ้อนทั้งผู้ป่วยและเทคโนโลยีของเครื่องมือ ตลอดจนการประเมินปัญหาเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของผู้ป่วยที่แท้จริง (Vance and Davidhizar, 1992) ช่วยให้ผู้ป่วยสามารถปรับตัวและเผชิญกับภาวะการณ์ต่างๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้น Hackman and Oldham (1998) กล่าวถึงคุณลักษณะของงานที่จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานว่ามี 5 มิติคือ 1) ความหลากหลายของงาน 2) ความมีเอกลักษณ์ของงาน 3) ความสำคัญของงาน 4) ความมีอิสระในการทำงาน และ 5) ผลป้อนกลับของงาน โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่ มีขีดความสามารถในการรักษาพยาบาล ทั้งในระดับทุติยภูมิและตติยภูมิ เป็นศูนย์รวมของผู้มารับบริการทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานให้บริการในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ จึงควรต้องเป็นผู้ที่มีความฉลาดทางจริยธรรมในการปฏิบัติงาน ที่เป็นผลร่วมจากการมีปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเรียนรู้ ผักผ่อน และพัฒนาได้

พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในห้องผ่าตัดเป็นการปฏิบัติงานในช่วงวิกฤตของมนุษย์ ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่นผู้ป่วยเกิดภาวะวิกฤติขณะดมยาสลบ อุณหภูมิกายต่ำ ความดันลดลงจนช็อค หรือขณะทำผ่าตัดผู้ป่วยเสียเลือดมาก ศัลยแพทย์ต้องการเครื่องมือเพิ่มเติม นอกเหนือจากที่มีเตรียมไว้ให้แล้ว การเปลี่ยนแปลงขั้นตอนการผ่าตัดโดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า ต้องการการแก้ปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (เรณู อาจสาธิต, 2540, กัญญา ออประเสริฐ, 2542 และศิริพร พุทธิรังษี, 2546) พยาบาลห้องผ่าตัดในฐานะบุคคลหนึ่งที่มีหน้าที่ความ

รับผิดชอบร่วมกับทีมสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความปลอดภัยของผู้ป่วย ตั้งแต่ระยะก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัด และหลังผ่าตัดในห้องฟักฟื้น จำเป็นจะต้องมีความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อเป็นพื้นฐานให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลดีโดยรวมต่อผู้ป่วย ความเชื่อถือไว้วางใจ และความยกย่องที่ผู้ป่วยมีให้ต่อการปฏิบัติงานของพยาบาล ซึ่งการปฏิบัติการพยาบาลที่มีพื้นฐานอยู่บนความฉลาดทางจริยธรรมที่ควรปฏิบัติต่อผู้ป่วย จะทำให้พยาบาลเป็นผู้ที่มีความเมตตาเอื้อเฟื้อ สุภาพอ่อนโยน อุดหนุนและเสียสละ (ละเอียด แจ่มจันทร์ และสุวี ชันธรักษ์วงศ์, 2549) เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ความรักเพื่อนมนุษย์จะทำให้พยาบาลสนใจแสวงหาความรู้ คิดค้นหาวิธีช่วยเหลือผู้รับบริการ มีจิตผ่องแผ้วเป็นสุข เมื่อสามารถช่วยเหลือผู้อื่นให้เป็นสุข ปลอดภัยหายจากโรคได้

ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ บ่งบอกถึงลักษณะการให้บริการพยาบาล ความรับผิดชอบของพยาบาลวิชาชีพ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการผ่าตัด มีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมสิ่งแวดล้อม ประกอบกับความคาดหวังในบริการพยาบาล และทีมสุขภาพที่มีเพิ่มขึ้น การแสดงบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในขอบเขตมาตรฐานการพยาบาลได้อย่างอิสระ ใช้วิจารณญาณในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เพื่อสนองความต้องการของผู้รับบริการสุขภาพ โดยเฉพาะพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ลักษณะงานต้องการการตัดสินใจที่ถูกต้อง มีความชำนาญในการปฏิบัติงานเพียงพอ อาศัยหลักการทางทฤษฎี ความเป็นผู้นำและทักษะในการประสานความร่วมมือกับแพทย์ และบุคลากรในทีมสุขภาพอื่นๆ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ความพร้อมทางวิชาการและทักษะของทีมผู้ปฏิบัติ จะช่วยให้การผ่าตัดดำเนินไปได้ด้วยดี ผู้ป่วยได้รับการรักษาพยาบาลอย่างถูกต้อง ปลอดภัยและไม่มีภาวะแทรกซ้อน (สุภาพ อารีเอื้อ, 2541) พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐจึงเป็นส่วนหนึ่งของทีมการรักษาพยาบาลทางห้องผ่าตัด ที่มีความสำคัญมากในการปฏิบัติงานทางห้องผ่าตัด

ท่ามกลางกระแสของการพัฒนาวิชาชีพพยาบาลที่มีการพัฒนาองค์ความรู้หรือศาสตร์ทางการพยาบาลมาหลายปี ในการวางขอบเขตและเป้าหมายของวิชาชีพ พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดจึงควรมีการทบทวนบทบาท ความรู้ ความสามารถว่ามีอยู่ในระดับใด เพื่อพัฒนาศักยภาพของการปฏิบัติให้เป็นวิชาชีพอย่างแท้จริงโดยมีองค์ความรู้เป็นพื้นฐาน มุ่งเน้นการปฏิบัติงานที่ทำให้ผู้ป่วยเกิดความพึงพอใจ ได้รับการที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีความเหมาะสมของระยะเวลาและความปลอดภัย (Atkinson and Fortunato, 1992 อ้างถึงใน วันเพ็ญ เส้นศูนย์, 2544) รวมทั้งการพยาบาลผ่าตัดที่มุ่งเน้นความต้องการของประชาชน ชุมชน และครอบครัว การมีส่วนร่วมในการกำหนด ติดตามและตรวจสอบการบริหารทรัพยากรสาธารณสุขให้เกิดประโยชน์

สูงสุด (กันยา ออประเสริฐ, 2543) การให้การพยาบาลเชิงรุก มีการเยี่ยมผู้ป่วยก่อนผ่าตัด หลังผ่าตัดและที่บ้าน เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับความรู้ความเข้าใจ สามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ต่อเนื่อง และมีผลดียิ่งขึ้น พยาบาลที่ปฏิบัติในงานการพยาบาลผ่าตัดจึงเป็นส่วนสำคัญของความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นการศึกษาความสามารถในการปฏิบัติงาน และการศึกษาดูแลผู้ป่วยที่มีความสัมพันธ์จะเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อทำให้พยาบาลมีความสามารถทางการพยาบาลผ่าตัด และส่งผลถึงผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้

จากปัญหาและเหตุผลที่ได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะของงาน ความฉลาดทางจริยธรรมว่ามีความสัมพันธ์กับระดับความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารบุคลากร และเป็นแนวทางให้พยาบาลห้องผ่าตัดได้นำมาพัฒนาเพื่อปรับปรุงความสามารถในการปฏิบัติงาน ให้ดียิ่งขึ้น

ปัญหาการวิจัย

1. พยาบาลห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ มีความสามารถในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับใด
2. คุณลักษณะของงาน ความฉลาดทางจริยธรรม มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลห้องผ่าตัดหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา คุณลักษณะของงาน ความฉลาดทางจริยธรรม และความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง คุณลักษณะของงาน ความฉลาดทางจริยธรรม กับความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ

คำสำคัญ

ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาล, ความฉลาดทางจริยธรรม, คุณลักษณะของงาน, พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด

แนวเหตุผลและสมมติฐาน

การบริการพยาบาลผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ จะบรรลุเป้าหมายได้ย่อมมาจากความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ เป็นพฤติกรรมที่ผสมผสานความรู้ ประสบการณ์ ความรับผิดชอบจนมีความสามารถในการปฏิบัติงานมากขึ้น (สมยศ นาวิกการ, 2546) การศึกษาค้นคว้าศึกษาความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ด้วยการบูรณาการแนวทางการปฏิบัติงานของ สภาการพยาบาล (2540), AORN (2004) และชมรมพยาบาลห้องผ่าตัดแห่งประเทศไทย (2542) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ กิจกรรมการทำงาน การบริการและการส่งเสริมสุขภาพ การปรับตัว การพัฒนาตนเอง การบริหารจัดการ และวิชาการ ซึ่งพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดเป็นผู้ที่ถูกคาดหวังมากเป็นพิเศษว่าจะเป็นผู้ที่มีความสามารถ หรือมีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยให้การทำงานในทีมมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ ผู้ป่วยมีความปลอดภัย ได้รับบริการที่ดีมีคุณภาพ ในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่เป็นสถานบริการสุขภาพสำหรับประชาชนทั่วไปและผู้ที่มีปัญหาสุขภาพ ความเจ็บป่วยรุนแรงและวิกฤติ ที่มีปัญหาความเจ็บป่วยที่ยุ่ยากซับซ้อน ต้องพึ่งพาการรักษาที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เพื่อการวินิจฉัยที่ถูกต้องแม่นยำ รวมทั้งการให้การรักษาทางไกลที่ต้องใช้การสื่อสารผ่านสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีการนำเครื่องมือเครื่องใช้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการวินิจฉัย และการรักษาพยาบาล เป็นสถานบริการด้านวิชาการและการให้บริการด้านสุขภาพ (ทัศนาศ นุญทอง, 2543) จัดเป็นสถานที่ให้บริการสุขภาพอนามัยทั้ง 4 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ อีกทั้งยังเป็นแหล่งสนับสนุนด้านวิชาการให้โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลต่างๆ ที่อยู่ในความดูแลและขอคำปรึกษามา ซึ่งพยาบาลห้องผ่าตัดต้องรับผิดชอบ ในการดูแลความปลอดภัยให้กับผู้ป่วย ให้การพยาบาลอย่างครอบคลุมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตั้งแต่ระยะก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัด และภายหลังได้รับการผ่าตัดในห้องพักฟื้น ตลอดไปถึงการจัดเตรียมเครื่องมือ ห้องผ่าตัด และสิ่งแวดล้อมของห้องผ่าตัด เพื่อให้ทีมผ่าตัดสามารถทำงานได้รับผลดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ (เรณู อาจสาลี, 2540) ที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะต่างๆ ทั้งการจัดเตรียมเครื่องมือ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพยาบาลห้องผ่าตัด ต้องมีความแคล่วคล่องว่องไว รอบรู้ในเรื่องต่างๆ มีความสามารถในการสื่อความหมาย มีอารมณ์ที่มั่นคง อดทนสามารถปรับตัวในสภาพสิ่งแวดล้อมที่ตึงเครียด ซ้ำซ้อน มีความรับผิดชอบสูงต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ (อรอนงค์ พุมอาภรณ์, 2539) เพื่อสามารถประเมินสถานการณ์ตัดสินใจและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ให้บริการพยาบาลแก่ผู้ป่วยได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ซึ่งความสามารถของบุคลากรขึ้นกับความฉลาดทางจริยธรรมที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข และคุณลักษณะ

ของงาน ที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลต่อการรับรู้เกี่ยวกับงานที่ตนปฏิบัติ โดยเฉพาะพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ

คุณลักษณะงานในการศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดของ Hackman and Oldham (1988) มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ความหลากหลายของงาน ความมีเอกลักษณ์ของงาน ความสำคัญของงาน ความมีอิสระในงาน และผลป้อนกลับของงาน ซึ่ง Hackman and Oldham (1998) กล่าวว่า คุณลักษณะของงานภายในองค์การจะทำให้บุคคลมีความพึงพอใจและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานและประสิทธิผลของงาน ดังนั้น เมื่อพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ มีการรับรู้คุณลักษณะของงานจะส่งผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี ดังการศึกษาของวันทนา สิทัทภักษ์วัฒนา (2542) ที่ศึกษาการประเมินการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลศูนย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า คุณลักษณะงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการ และทัศนีย์ ทองรักศรี (2544) พบว่า คุณลักษณะของงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ สรุปได้ว่า คุณลักษณะของงานมีความสัมพันธ์ต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ที่ปฏิบัติงานในงานการพยาบาลผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐต่อไป

ความฉลาดทางจริยธรรมในการศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดการประเมินจริยธรรมของพยาบาลของ พรทิพย์ บุญพวง (2527) และ Kohlberg (1985) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะจริยธรรมในวิชาชีพพยาบาลว่ามีองค์ประกอบ 9 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความสุภาพอ่อนโยน ความเคารพในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ความอดทน ความรู้รักสามัคคี และความเสียสละ โดยที่วิชาชีพการพยาบาลถือว่าความฉลาดทางจริยธรรมเป็นรากฐานที่สำคัญของวิชาชีพ เพราะการปฏิบัติพยาบาลเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์ในยามเจ็บป่วยที่มีจิตวิญญาณ และมีความแตกต่างระหว่างบุคคล (อุบลรัตน์ โทธิพัฒน์ชัย, 2545) หลักจริยธรรมพื้นฐานของวิชาชีพพยาบาลจึงได้แก่ ความเมตตากรุณา ความเอื้ออาทร ความรู้สึกรู้เห็นใจเข้าใจ และการปฏิบัติต่อผู้ป่วยแบบเอาใจเขามาใส่ใจเรา การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมดังกล่าวนี้ ถือเป็นคุณธรรมของผู้เป็นพยาบาลวิชาชีพ

คุณค่าของความฉลาดทางจริยธรรมชี้ให้เห็นถึงความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิต การปฏิบัติงานอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคล มีแนวทางประพฤติอยู่ในเรื่องของการทำความดี ความถูกต้อง มีคุณธรรมและเมโนธรรมที่จะสร้างสัมพันธ์ที่ดี (สิวลี ศิริไล, 2548) ซึ่งบริการพยาบาลที่ดีย่อมเกิดจากพฤติกรรม การปฏิบัติงานของพยาบาลที่เป็นภาพรวมจากผลของพฤติกรรมที่ได้ผสมผสานความรู้ ประสบการณ์ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพ

จนมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน จะทำให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานมากขึ้น (พวงรัตน์ บุญญานุกฤษ, 2534) โดยเฉพาะพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ลักษณะการปฏิบัติงานต้องการการตัดสินใจที่ถูกต้อง (Cheek, Gillham, & Mills, 1998) มีความชำนาญในการปฏิบัติงานเพียงพอ อาศัยหลักการทางทฤษฎี ความเป็นผู้นำและทักษะในการประสานความร่วมมือกับแพทย์ และบุคลากรในทีมสุขภาพอื่นๆ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ความพร้อมทางวิชาการและทักษะของทีมผู้ปฏิบัติ รวมไปถึงการมีความฉลาดทางจริยธรรม และ West (1992 cited in McGarvey et al, 2000) พบว่าเป็นความรับผิดชอบของพยาบาลห้องผ่าตัดที่จะดูแลผู้ป่วยทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมของผู้ป่วย ขณะเดียวกันก็ต้องดำรงเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งตน รวมทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพไว้ งานวิจัยของอรวรรณ แยมสรวลสกุล (2544) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้บรรยากาศจริยธรรมในกลุ่มงานการพยาบาล เจตคติต่อการทำงาน กับความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลศูนย์ ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้บรรยากาศจริยธรรมในกลุ่มงานการพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความยึดมั่นผูกพันต่อองค์กรของพยาบาลวิชาชีพ และ Duckett et al (1997) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับปัจจัยด้าน อายุ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และระยะเวลาที่ใช้ในการเรียน การศึกษาพบว่า ก่อนและหลังเรียน นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสูง จะมีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ดีกว่านักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยต่ำ นักศึกษามีการพัฒนาในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังเรียนดีขึ้น ส่วนอายุ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม หรืออีกนัยหนึ่งความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับความฉลาดทางจริยธรรมตามที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เปรียบเสมือนความสามารถในการปฏิบัติงาน จากผลการวิจัยและเอกสารอ้างอิงดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความฉลาดทางจริยธรรมมีผลถึงความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด

โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่การปฏิบัติงานมีความหลากหลาย พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในห้องผ่าตัดเป็นการปฏิบัติงานในช่วงวิกฤตของมนุษย์ ได้รับการคาดหวังทั้งจากผู้ป่วยและทีมสุขภาพ ต้องเผชิญหน้าต่อการแก้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จำเป็นจะต้องมีความสามารถในการปฏิบัติงาน ซึ่งคุณลักษณะของงานและความฉลาดทางจริยธรรม น่าจะเป็นพื้นฐานให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะของงานและความฉลาดทางจริยธรรมของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุน ให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสามารถในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

จากแนวเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. คุณลักษณะของงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ
2. ความฉลาดทางจริยธรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เป็นพยาบาลวิชาชีพ ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานการพยาบาลผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ

2. ตัวแปรในการวิจัย ประกอบด้วย

คุณลักษณะของงาน ความฉลาดทางจริยธรรม และความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. **คุณลักษณะของงาน** หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ที่มีต่องานการพยาบาลผ่าตัดที่ปฏิบัติแก่ผู้ป่วยและครอบครัวในห้องผ่าตัด ประเมินจากการตอบแบบสอบถาม คุณลักษณะงานซึ่งสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Hackman and Oldham (1998) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ความหลากหลายของงาน หมายถึง กิจกรรมพยาบาลที่พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดปฏิบัติในงานการพยาบาลผ่าตัด ที่ต้องใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถในการปฏิบัติการให้บริการพยาบาล ทั้งการเป็นพยาบาลส่งเครื่องมือผ่าตัด (Scrub nurse) และพยาบาลช่วยทั่วไป/พยาบาลช่วยรอบนอก (Circulating nurse) ในการบริการแก่ผู้ป่วย

1.2 ความมีเอกลักษณ์ของงาน หมายถึง การบริการพยาบาลอย่างเป็นองค์รวมของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด พึงทักษสิทธิ์ประโยชน์ ให้ข้อมูลทางสุขภาพแก่ผู้รับบริการที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละบุคคล

1.3 ความสำคัญของงาน หมายถึง งานการพยาบาลที่พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดปฏิบัติที่สามารถเกิดผลกระทบต่อประสิทธิภาพการให้บริการแก่ผู้ป่วยและครอบครัว ต้องใช้ความระมัดระวังการป้องกันอันตรายที่เกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติงาน

1.4 ความมีอิสระในการทำงาน หมายถึง งานการพยาบาลที่พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดปฏิบัติ ต้องใช้วิจารณญาณในการปฏิบัติงาน มีอิสระในการวางแผนงาน แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีอำนาจในการตัดสินใจ ปฏิบัติงานในบทบาทและขอบเขตของวิชาชีพได้อย่างอิสระ

1.5 ผลป้อนกลับของงาน หมายถึง พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดรับทราบผลการปฏิบัติงานของตน ที่ประเมินโดยผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ในด้านประสิทธิภาพของงาน ผลงานที่เกิดขึ้น และความผิดพลาดในการทำงาน

2. ความฉลาดทางจริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่ควรปฏิบัติในสิ่งดีงามที่สังคมยอมรับ เป็นความประพฤติ การกระทำ ความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ประเมินได้โดยใช้แบบประเมินคุณลักษณะที่แสดงถึงความฉลาดทางจริยธรรม ที่สร้างจากแนวคิดของ Kohlberg (1985) มีองค์ประกอบ 9 ด้าน ดังนี้

2.1 ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติด้วยความสุจริตต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ดีศีลธรรม กฎหมาย และจรรยาบรรณวิชาชีพ

2.2 ความเมตตากรุณา หมายถึง การมีความปรารถนาดี คิดจะช่วยให้เพื่อนมนุษย์มีความสุข และมีความสุข มุ่งให้ผู้ป่วยได้รับความสบายทางกาย อ่อนนุทาใจ

2.3 ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติให้ถูกต้องตามข้อบังคับ มารยาท และศีลธรรมของสังคม ตรงต่อเวลา รู้จักประหยัดและการออม

2.4 ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจ พากเพียรที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความความละเอียดรอบคอบ กล่าวที่รับผิดชอบในผลงาน และพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นโดยไม่ย่อท้อ

2.5 ความสุภาพอ่อนโยน หมายถึง การมีกิริยาวาจาไพเราะ รู้จักกาลเทศะ มีสัมมาคารวะแก่บุคคลโดยทั่วไป

2.6 ความเคารพในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น หมายถึง การมองเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน เคารพในสิทธิของกันและกัน คำนึงถึงจิตใจของแต่ละบุคคล

2.7 ความอดทน หมายถึง ความสามารถยืนหยัดต่อสู้กับการกระทบกระทั่งของสถานการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างอารมณ์เย็น ไม่หวั่นไหว คงอยู่ในอาการสงบ

2.8 ความรู้รักสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ต่อการทำงานและผู้ร่วมงาน

2.9 ความเสียสละ หมายถึง การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังทรัพย์ ละความเห็นแก่ตัว

3. ความสามารถในการปฏิบัติงาน หมายถึง การรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด ที่มีต่อพฤติกรรม การปฏิบัติภารกิจตามบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ โดยการประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมทางการพยาบาลแก่ผู้ป่วยและครอบครัว ให้บรรลุเป้าหมาย อย่างถูกต้องและเหมาะสม ประเมินได้โดยใช้แบบสอบถามที่บูรณาการแนวทางการปฏิบัติงานจากแนวคิดของสภาการพยาบาล (2540) การพยาบาลห้องผ่าตัดของสมาคมห้องผ่าตัดนานาชาติ

(2004) และชมรมพยาบาลห้องผ่าตัดแห่งประเทศไทย (2542) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้

3.1 กิจกรรมการทำงาน หมายถึง การปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดที่มีต่อความปลอดภัยของผู้ป่วย มีความพร้อมของอุปกรณ์ของใช้ ดูแลการเปลี่ยนแปลงด้านสรีรวิทยา ด้านอารมณ์และจิตใจของผู้ป่วย พร้อมให้การช่วยเหลือและจัดการทางการพยาบาล เพื่อให้งานการพยาบาลในห้องผ่าตัดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ด้านการบริการและการส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การดูแลให้ผู้ป่วยที่มารับการผ่าตัดและครอบครัวได้รับความปลอดภัย ให้ข้อมูลทางสุขภาพและนโยบายทางสุขภาพในการรักษาพยาบาลทางการผ่าตัด ให้สามารถดูแลตนเองก่อนผ่าตัด ขณะผ่าตัด และหลังผ่าตัดได้อย่างครอบคลุมในการดูแลรักษาโรค

3.3 ด้านการปรับตัว หมายถึง พยาบาลวิชาชีพในงานการพยาบาลผ่าตัดสามารถปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับผู้ป่วยและสถานการณ์ของการปฏิบัติงาน ยอมรับความแตกต่างของผู้ร่วมงาน

3.4 ด้านการพัฒนาตนเอง หมายถึง พฤติกรรมการปรับปรุงตนเองของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัดให้ทันสมัย พร้อมรับวิวัฒนาการต่างๆ มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เสริมสร้างตนเองให้มีความรู้ ทักษะด้านวิชาชีพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของตนเอง ให้เป็นที่ยอมรับของทีมงานวิชาชีพ ผู้รับบริการและองค์กร

3.5 ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง พฤติกรรมการเป็นต้นแบบที่ดีของพยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด สามารถเป็นหัวหน้าทีมการพยาบาลแนะนำงานแก่ผู้ร่วมงานระดับรอง สามารถมอบหมายงาน และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากร

3.6 ด้านวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมการพัฒนา ความรู้และนวัตกรรม และการนำความรู้ไปใช้ มีการถ่ายทอดความรู้แก่บุคลากร หน่วยงานและองค์กร มีส่วนร่วมในการจัดทำคู่มือและมาตรฐานการปฏิบัติพยาบาล เป็นวิทยากรในการอบรมพยาบาล มีส่วนร่วมในการทำวิจัย จัดหาคู่มือเอกสารด้านสุขภาพที่มีประโยชน์ต่อผู้ป่วยและญาติ

4. พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด หมายถึง ผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์หรือเทียบเท่า มีใบประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่งของสภาการพยาบาล ปฏิบัติงานในตำแหน่งพยาบาลประจำการ งานการพยาบาลผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในงานการพยาบาลผ่าตัด ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

5. โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ หมายถึง โรงพยาบาลที่มหาวิทยาลัยใดมหาวิทยาลัยหนึ่งจัดตั้งขึ้น โดยให้คณะแพทยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนั้น เป็นผู้ควบคุมการ

บริหารงาน ดำเนินการให้บริการรักษาพยาบาลในระดับตติยภูมิแก่ประชาชนทั่วไป เป็นสถานบริการสุขภาพที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ในการวินิจฉัยและการให้การรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา มีการสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นสถานที่ให้บริการทางสุขภาพและด้านวิชาการ แก่บุคลากรของโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ ประกอบด้วย แพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางพยาบาลผู้มีความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง และบุคลากรวิชาชีพอื่นๆ ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้บริหารทางการแพทย์ได้ข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการส่งเสริมความสามารถของพยาบาลวิชาชีพในการปฏิบัติการพยาบาลแก่ผู้ป่วยที่มาใช้บริการผ่าตัด
2. เพื่อเป็นแนวทางให้พยาบาลวิชาชีพห้องผ่าตัด โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐได้นำมาพัฒนาตนเองให้มีความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานการพยาบาลห้องผ่าตัดที่เหมาะสมยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการด้านคุณลักษณะของงาน และเพิ่มพูนความฉลาดทางจริยธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพยาบาลห้องผ่าตัด อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วยและหน่วยงานห้องผ่าตัด